

Melanistická sýkora modřinka (*Cyanistes caeruleus*) v Přerově*Melanistic Blue Tit (Cyanistes caeruleus) in Přerov*

Josef Chytil, Jiří Polčák

Chytil J. & Polčák J. 2019: Melanistická sýkora modřinka (*Cyanistes caeruleus*) v Přerově. / *Melanistic Blue Tit (Cyanistes caeruleus) in Přerov*. Zprávy MOS 77: 20–23.

Na krmítku v Přerově se v lednu 2020 objevila melanistická sýkora modřinka (*Cyanistes caeruleus*). Byla pořízena podrobná fotodokumentace. V článku diskutujeme i výskyt podobně zbarveného jedince ze severních Čech. Vzhledem k výskytu dalších velmi podobně zbarvených jedinců v zahraničí se bude zřejmě jednat o projev recesivní mutace.

A melanistic Blue Tit (Cyanistes caeruleus) appeared at a bird feeder in Přerov in January 2020. Photographs were taken and the record announced on Facebook and a discussion entailed as to whether this was the same specimen that occurred in northern Bohemia 2.5 years ago. Due to the occurrence of other very similar specimens abroad it is likely that a recessive mutation exists.

Keywords: Blue Tit, colour mutation

Ve zbarvení ptáků se čas od času objevují abnormality, které mohou být způsobeny různými vlivy (genetická porucha tvorby pigmentu, nemoc, nedostatečná výživa a další; viz např. VAN GROUW 2013, IZQUIERDO ET AL. 2018). Nejčastější informace o tomto typu zbarvení se u ptáků týkají leucismu, tj. nedostatku černého barviva melaninu, který byl dříve označován jako „částečný albinismus“ (u nás např. JASSO 2006, také dva články v tomto čísle Zpráv MOS). Daleko významnější je částečný melanismus, tj. nadbytek melaninu v peří ptáků (např. BTO 2018).

V pondělí 6. ledna 2019 se druhý z autorů na základě informace od pana Adina Vyhličky a členů Moravského ornitologického spolku vypravil zkontrolovat nahlášený výskyt podivně zbarvené sýkory modřinky. Sýkoru se podařilo nafotit (viz obr. 1–3). Jedná se o velmi podivný typ melanismu, s výrazně tmavým zbarvením většiny částí těla. Nejnápadnější je na tomto jedinci černavá hlava s modrým odleskem, který sahá až na týl a může se jevit velmi rozdílně v závislosti na světelných podmínkách pozorování, od černé až po výrazně sytě modrou (viz obr. 3 a 5). Oko je tmavé, zobák tmavý s výrazným bělavým páskem na spodní hraně horní čelisti a horní hraně spodní čelisti. V křídlech chybí bílá páska tvořená lemy na

velkých křídelních krovkách a bílými konci loketních a ramenních letek. Na břichu je místo úzkého středového pruhu široká tmavá rozpitá skvrna s modrým nádechem v horní části, plynule přecházející do špinavě bílé směrem k ocasu. Jedné z pozorovatelek (J. Kačírková) se podařilo pořídit video: <https://youtu.be/D8saFJH0zUI>. Popisovaný jedinec se na soustavě krmítek v přírodní památce Malé laguny objevuje nepravidelně, nejčastěji ráno. Poprvé byl zjištěn 4. ledna 2020, poslední pozorování v době sepsování článku se vztahovalo k 12. lednu 2020. Nebylo pozorováno agresivní chování mezi tímto jedincem a normálně zbarvenými sýkorami modřinkami ani sýkorami koňadrami (*Parus major*). Na krmítcích s velmi různorodou nabídkou dávala melanistická modřinka přednost konzumování loje, výjimečně byla pozorována také při konzumaci slunečnice a vnitřku suchého rohlíku (různí pozorovatelé).

Na tomto pozorování je zajímavý výskyt vzhledově velmi podobného jedince před 2,5 lety na krmítku v Janově u Hřenska v Národním parku České Švýcarsko. Toto pozorování bylo publikováno v místním tisku (viz www.idnes.cz/usti/zpravy/unikatni-geneticky-zmutovana-melanisticky-zbarvena-sykora-modrinka-v-ceskem-svycarsku.A170215_131348_

Obr. 1. / Fig 1: Melanistická sýkora modřinka, Přerov, 6. 1. 2020. Všimněte si rozdílného tónu modrých barev v rozdílném osvětlení ve srovnání s Obr. 2.

/ Melanistic Blue Tit, Přerov 6. 1. 2020. Note the different tone of blue due to different light conditions in comparison with Obr. 2. Foto: J. Polčák.

Obr. 2. / Fig 2: Melanistická sýkora modřinka, Přerov, 6. 1. 2020. Všimněte si rozdílného tónu modrých barev v rozdílném osvětlení ve srovnání s Obr. 1.

/ Melanistic Blue Tit, Přerov 6. 1. 2020. Note the different tone of blue due to different light in comparison with Obr. 1. Foto: J. Polčák.

Obr. 3. / Fig 3: Melanistická sýkora modřinka, Přerov, 6. 1. 2020.

/ Melanistic Blue Tit, Přerov 6. 1. 2020. Foto: J. Polčák.

usti-zpravy_vac2?) včetně fotografické dokumentace (Obr. 4, 5). Melanistická modřinka, jejíž popis i fotografie jsou prakticky identické s přerovským jedincem, se zde zdržoval mezi 4. 2. až do 19. 3. 2017 poměrně pravidelně téměř každý den, ale vždy jen krátce (viz také BENDA 2017).

Základní otázkou zde je, zda se jedná o dva různé nebo o totožného jedince? První možnosti by napovídala cesta dědičnosti zbarvení u ptáků: v tomto případě by se pravděpodobně jednalo o mutaci v jednom z genů dráhy syntézy nebo distribuce melaninu (těchto genů je celá řada). Pokud ale dojde k mutaci v jednom z nich s určitým fenotypickým projevem, s velkou pravděpodobností bude tato mutace recesivní – tudíž se může skrytě přenášet z generace na generaci. Nelze tedy vyloučit, že jde o dva různé jedince s mutací ve stejném genu. Této možnosti by možná napovídala i zkušenost z podzimních odchytů ptáků na Nesytu (např. CHYTIL 2009, 2011), kdy se u odchycených sýkor modřinek objevují nepravidelně mutace spočívající v nedostatku karotenů (TURČOKOVÁ & CHYTIL 2012). Tyto aberace se objevují náhodně, v některých letech vůbec, někdy jsou naopak chyceni takto zbarvení jedinci i čtyři současně. Na druhou stranu je zřejmě extrémně nepravděpodobné, že by se zde popisovaný melanismus objevil pouze u dvou jedinců, navíc na takto vzdálených lokalitách.

Krátký pohled na internet nám ale dává jasnou odpověď, že takto zbarvené sýkory modřinky nejsou zřejmě žádnou velkou výjimkou, naopak. Pravděpodobně nejrozsáhlejší datový soubor poskytlo sledování abnormálního zbarvení u ptáků v projektu British Trust for Ornithology, pojmenovaném Abnormal Plumage Survey. Z téměř 3 000 údajů od 58 druhů bylo 82 % charakterizováno jako „leucisté“, pouhá 3 % jako „albinisté“, 4 % jako melanisté a 11 % bylo zařazeno do jiných kategorií (BTO 2018). Z celkového počtu 112 melanistických ptáků bylo 30 sýkor koňader, 16 sýkor modřinek, zbylých 66 jedinců pařilo celkem 18 dalším druhům. Autoři upozorňují na zřejmé metodické ovlivnění celé studie, protože velká část údajů byla získána pozorováními v blízkosti domů a sídel. V této studii je také

publikována fotografie sýkory modřinky, na první pohled velmi podobná/identická s jedincem(-ci) z Česka. Konečně ve shrnujícím článku o melanismu u ptáků (VAN GROUW 2017) je navíc snímek sýkory koňadry (Rotterdam, Holandsko; listopad 2008), která svým zbarvením (rozložení melanismu, druh a intenzita barev) velmi nápadně připomíná sýkoru modřinku z Přerova a Janova u Hfenska.

LITERATURA

- BENDA P. 2017: Zajímavé barevné mutace sýkor modřinek (*Cyanistes caeruleus*) z našeho regionu. Zpravodaj orn. klubu při Labských Pískovcích, 13: 26.
- BTO 2018: https://www.bto.org/our-science/projects/gbw/about/background/projects/plumage/results/species_types (staženo 17. 1. 2020).
- VAN GROUW H. 2013: What colour is that bird? The causes and recognition of common colour aberrations in birds. *Brit. Birds* 106: 17–29.
- VAN GROUW H. 2017: The dark side of birds: melanism – facts and fiction. *Bulletin of the British Ornithologists' Club* 137(1): 12–36; <https://doi.org/10.25226/bboc.v137i1.2017.a9> (staženo 17. 1. 2020).
- CHYTIL J. 2009: Dynamika průtahu rákosinových druhů ptáků na rybníce Nesyt (NPR Lednické rybníky). *Zprávy MOS* 67: 4–49.
- CHYTIL J. 2011: Monitoring rákosinových druhů ptáků na rybníce Nesyt (NPR Lednické rybníky) v letech 2007–2009. *Příroda, Praha*, 30: 77–90.
- IZQUIERDO L., THOMSON R.L., AGUIRRE J.I., DÍEZ-FERNÁNDEZ A., FAIVRE B., FIGUEROLA J. & IBÁÑEZ-ÁLAMO J.D. 2018: Factors associated with leucism in the common blackbird *Turdus merula*. *Journal of Avian Biology*, e01778. doi: 10.1111/jav.01778.
- JASSO L. 2006: Albinismus u ptáků a výskyt albinů v České republice. *Panurus* 15: 57–68.
- TURČOKOVÁ L. & CHYTIL J. 2012: Zajímavá pozorování barevných odchylek u ptáků. *Zprávy MOS* 70: 48–54. <https://www.facebook.com/BBCSpringwatch/posts/melanistic-blue-tit-whisby-nature-reserve-lincolshire-wildlife-trust-this-blue-t/1657495921010576/> (staženo 17. 1. 2020)
- <https://www.birdforum.net/showthread.php?t=47619> (staženo 17. 1. 2020)

Obr. 4. / Fig 4: Melanistická sýkora modřinka – Janov u Hřenska, 14. 2. 2017.
/ *Melanistic Blue Tit, Janov u Hřenska, 14. 2. 2017.*
Foto: V. Sojka.

Obr. 5. / Fig 5: Melanistická sýkora modřinka – Janov u Hřenska, 14. 2. 2017. / *Melanistic Blue Tit, Janov u Hřenska, 14. 2. 2017.* Foto: V. Sojka.

Obr. 6. / Fig 6: Melanistická sýkora modřinka, Přerov, 11. 1. 2020. / *Melanistic Blue Tit, Přerov 6. 1. 2020.* Foto: R. Adamec.

Ukázky dvou abnormálně zbarvených ptáků / *Two bird species with abnormal plumage colour.*

Leucistický kos černý, Ostrava-Poruba, 29. 4. 2012, viz článek str. 10. /
Leucistic Blackbird, see article p. 10. Foto V. Valenta.

Melanistická sýkora modřínka, Přerov, 6. 1. 2020, viz článek str. 20. /
Melanistic Blue Tit, see article p. 20. Foto: J. Polčák.